

ODGOJITELJSKA PROFESIJA U SUVREMENOJ ODGOJNO-OBRAZOVNOJ USTANOVI

Dr. sc. Kata Lučić

Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb

Sažetak - *Već sam naziv odgojitelj sugerira profesiju, odnosno zanimanje osobe koja nekoga znalački nečemu poučava. Društveni ugled i socijalni status odgojiteljskog zanimanja određuje društvo. Na temelju stručne literature i anketnog istraživanja na uzorku od 69 studenata prve godine studija razredne nastave i predškolskoga odgoja u ovom je radu razmatrano zanimanje odgojitelja predškolske djece u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. Zbog specifične funkcije toga zanimanja pozornost je usmjerena na izobrazbu i društveni položaj, na stručno usavršavanje te na odlike odgojiteljske profesije.*

Budući da društveni položaj odgojitelja, ali i ostalih djelatnika uključenih u sustav odgaja i obrazovanja djece i mladeži podrazumijeva poboljšanje uvjeta odgojno-obrazovnoga djelovanja te materijalni i socijalni položaj svih prosvjetnih djelatnika u vertikali odgoja i obrazovanja, može se očekivati da će društvo kvalitetno riješiti i te probleme.

Ključne riječi: *odgojitelj, profesija, zanimanje, odlike odgojiteljskog zanimanja, predškolski odgoj, izobrazba, društveni položaj, socijalni status*

Uvodne napomene

Profesija (*lat.* *professio*) podrazumijeva *trajno bavljenje zanimanjem, samostalnost, autoritet, uslužnu orijentiranost, težnju za savršenstvom i profesionalnim udruživanjem* (Pedagoška enciklopedija, str. 256.). Pojmovi srodni nazivu *profesija* jesu *zvanje* i *zanimanje*. Šporer (prema: Cindrić, 1995., str. 23) ih razgraničava te navodi da *zvanje označava obrazovanje, više ili manje specijalizirano, koje je pojedinac stekao u toku svog školovanja. Zanimanje je pak djelatnost koju čovjek svakodnevno obavlja s ciljem osiguranja sredstava za život. To je, dakle, praktična primjena znanja i vještina stečenih obrazovanjem.*

U razgovornom jeziku riječ *profesija* najčešće podrazumijeva zanimanje, odnosno profesionalno, znalačko bavljenje određenim poslom s ciljem osiguranja sredstava za život. Takvo znalačko bavljenje određenim poslom podrazumijeva specijalizirano znanje, umijeća i vještine. Polazeći od takva tumačenja profesije, u ovom članku se rabe termini zanimanje i profesionalnost.

Priprema za kvalitetan život počinje *predškolskim odgojem i obrazovanjem*, a ona se odnosi na djetetov razvoj od rođenja do polaska u školu. Uspješnost odgoja i pravilan razvoj djeteta prije svega ovise o njegovim jedinstvenim i neponovljivim mogućnostima. Njihov pak razvoj ovisi o ukupnom sustavu odgoja i obrazovanja, osobito o sadržajima, metodama, kvaliteti međusobnih odnosa sudionika u procesu odgoja i obrazovanja te o suradnji roditelja i odgojne zajednice, odnosno ovisi o zajedničkoj odgovornosti svih čimbenika uključenih u ostvarivanje rezultata odgojno-obrazovnog djelovanja.

Predškolski odgoj početni je dio sustava odgoja i obrazovanja kojim su obuhvaćena djeca u dobi od navršenih šest mjeseci do polaska u osnovnu školu. Iako odgojitelj nije jedini čimbenik odgovoran za uspješnost odgojno-obrazovne djelatnosti u predškolskim ustanovama, njegova je uloga velika u pripremi djeteta za život. Budući da promišlja i oblikuje svoje metodičke postupke u radu s djecom, odgojitelj mora biti profesionalno osposobljen za tu djelatnost. U profesionalnoj osposobljenosti do izražaja dolaze njegova pedagoška, didaktička i metodička stručna naobrazba, njegova naobrazba iz područja opće, razvojne i pedagoške psihologije, ali i njegove ljudske kvalitete i sposobnosti: demokratičnost, poštovanje dječjih prava, kreativnost, ljubav prema djeci i odgojiteljskom zvanju i sl. Poznavanje svakoga djeteta i njegovih mogućnosti odgojitelju omogućuje pravilan pristup i diferenciranje zadataka za samostalne i skupne aktivnosti. On otkriva što je dobro u djetetovoj aktivnosti, daje mu na znanje da ga podržava, a ako je potrebno, usmjerava ga i pomaže mu u svladavanju zapreka, u primjeni stečenoga iskustva ili predlaže nove mogućnosti za rješavanje mogućih problema. Takvim odnosom prema djeci i odgojno-obrazovnoj djelatnosti odgojitelj stvara pozitivnu sliku o sebi te osigurava svoje mjesto u djetetovu sjećanju na njega kao na suradnika i prijatelja, koji ga je poticao na aktivnosti i omogućio mu ugodne dane provedene u vrtiću (*Odgojiteljica sam željela postati već od osnovne škole. Još uvijek se sjećam svojih dana u vrtiću i želim da i drugoj djeci ostane u lijepom sjećanju*, zapisala je studentica prve godine studija.). Ukratko, profesionalna kompetentnost bitna je odlika odgojitelja s kojom je u najužoj vezi odgojno-obrazovna djelatnost i djetetov uspjeh kao rezultat te djelatnosti.

Odgoj, odgajanje, odgojitelj

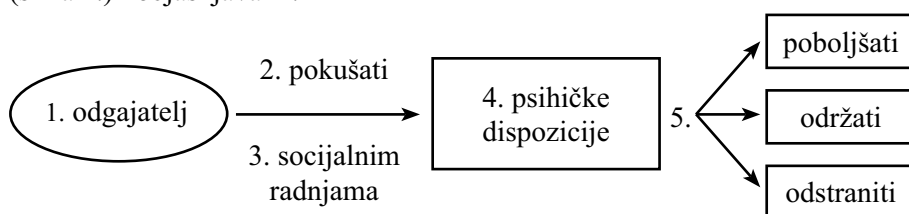
Da se deset puta rodim – deset puta bio bih učitelj.

Ivan Filipović

Vukasović (1994., str. 39) *odgoj* definira kao *svrsishodan proces u kojemu dolazi do izražaja jedinstvo odgojnog cilja i zadataka, načela i metoda, što u planski ostvarenom odgojnom djelovanju, uz aktivno i skladno sudjelovanje brojnih odgojnih činitelja, teže prema izgrađivanju potpune ljudske osobnosti.*

Odgoj je proces čovjekova uljudivanja, izgrađivanja kulture osobnosti. Te se stvaralačke i vrijednosne odrednice postižu *očuvanjem i prenošenjem kulturnih, duhovnih, općeljudskih vrijednosti s naraštaja na naraštaj* (Vukasović, 2000., str. 45) ili odgoj je *ukupnost reakcija društva na činjenicu razvoja* (Bernfeld prema: Giesecke, 1991., str 57). Pritom *činjenica razvoja* znači da nije bitno u kojoj kulturi dijete raste jer ono još nije formirani član društva. To će tek postati u procesu učenja. Prema tome, društvo, kultura u kojoj dijete raste, utječe na uspjeh odgoja.

Za Brezinku (prema: Gudjons, 1993., str. 151-152) *odgoj čine socijalne radnje kojima ljudi pokušavaju u bilo kojem pogledu trajno poboljšati sklop psihičkih dispozicija drugih ljudi ili pak održati vrijedne komponente tih dispozicija*. Iz tog određenja odgoja Gudjons izdvaja pet odredbenih značajki (slika 1.) i objašnjava ih.

Slika 1. Pojam odgoj prema Brezinki

Odgoj su prema tome djelatnosti čiji je cilj određeno ponašanje, a smisao je tih djelatnosti svjesni subjekt. Socijalne se pak radnje odnose na druge, a psihičke su dispozicije relativno trajne (nisu prolazne) za doživljavanje i ponašanje. Poboljšavanje, održavanje ili stvaranje vrijednih komponenti, a otklanjanje štetnih, znači vrijednost odgojnoga djelovanja. Međutim, *pokušati* znači da odgojne djelatnosti mogu biti i neuspješne jer odgojne djelatnosti pridonose učinku učenja, a to može ostvariti samo odgajatelj koji uči.

Odgajanje je bitna odrednica odgojno-obrazovnih ustanova (vrtića i škola) i odgojiteljeve/učiteljeve (i učitelji su zapravo odgojitelji) djelatnosti u njima. Dijete i roditelji, zajedno s odgojiteljem, čine temeljne nositelje i realizatore tih složenih i odgovornih djelatnosti.

Dijete aktivno uči i razvija se, a u tome mu pomažu roditelji i odgojitelji, svatko prema ulozi koju ima u procesu odgajanja, obrazovanja i izgrađivanja samostalne osobe.

Za stvaranje djetetove emocionalne stabilnosti roditelji su nezaobilazan čimbenik u procesu njegova odgoja i obrazovanja. Njihova se uloga u tom procesu ostvaruje na različite načine – u pripremanju i ostvarivanju odgojno-obrazovnoga procesa u predškolskoj ustanovi.

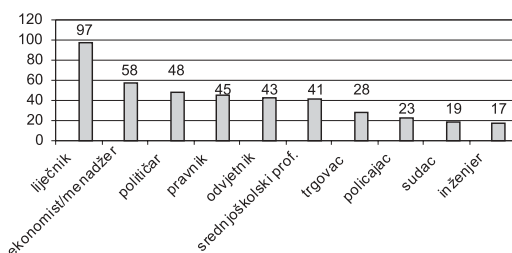
Budući da *odgojitelj* sudjeluje u izgrađivanju i formiranju čovjeka kao najveće vrijednosti, njegova je odgovornost veoma značajna. *On je voditelj i*

organizator odgojno- -obrazovnog procesa, jer poznaje pedagogiju, didaktiku i metodike u kojima je sustavno ljudsko iskustvo u vještini odgajanja i obrazovanja (Bognar i Matijević, 2002., str. 32). Njegova opća i stručna naobrazba, njegove sposobnosti, duhovne i etičke vrijednosti, njegov odnos prema radu i djeci neposredno utječu na uspješan rezultat odgoja. Uspješna odgojna djelatnost s djecom pretpostavlja razumijevanje njihovih mogućnosti i osjećaja, ljubav, toplinu i stalna ohrabivanja te stvaranje takvih situacija u kojima djeca mogu doživljavati radost stvaranja i uspjeha. Odgojno-obrazovni proces kreativan je čin, to je oblik odgojiteljeva samoostvarenja u kojemu *odgojna djelatnost ovisi o njegovoj osobnosti i vrijedi upravo toliko koliko i sam učitelj/odgojitelj* (Binet, prema: Vukasović, 2000., str. 46). Prema tome, odgojiteljeva je uloga presudna u planiranju i provođenju odgojnoga djelovanja te u ostvarivanju zadaće formiranja uljuđene osobe kao rezultata toga procesa.

Izobrazba i društveni položaj odgojitelja

Suvremene odgojno-obrazovne ustanove, proces odgoja i obrazovanja te izobrazba odgojno-obrazovnih djelatnika u njima temeljito su se promijenili u odnosu na 1874. godinu kada se odgojiteljski kadar, *zabavišne učiteljice*, osposobljava jednogodišnjim tečajem, *koji omogućava sasvim skromno obrazovanje budućih učiteljica* (Lipovac, 1985., str. 25). I poslije 1945. godine obrazovanje odgojitelja provodilo se na odgojiteljskim tečajevima do sredine 1950. godine. *Uredbom o školama za odgojitelje predškolske djece* iz 1949. godine definirana je zadaća odgojiteljskih škola da *'spremaju kadrove odgojitelja predškolske djece' u obdaništima, zabavištima, dječjim vrtićima i drugim predškolskim institucijama* (Lipovac, 1985., str. 182). Tako se budući odgojitelji predškolske djece stručno osposobljavaju u četverogodišnjim odgojiteljskim školama, a nakon toga, poslije srednjoškolskog obrazovanja, najprije dvogodišnja, a zatim trogodišnja izobrazba odgojitelja nastavlja se i provodi na pedagoškim akademijama, visokim učiteljskim školama i učiteljskim fakultetima. Studijem predškolskog odgoja osposobljavaju se odgojitelji za *cjelokupni odgojno-obrazovni rad s djecom predškolske dobi od prve do sedme godine, odnosno do polaska u osnovnu školu* (Prosvjetni vjesnik, 1978., str. 133). U međuvremenu odgojiteljsko (i učiteljsko) zanimanje pretrpjelo je određene štete na razini stvaralačke usmjerenosti i na razini stručno-metodičke osposobljenosti za ostvarivanje profesionalnih zadaća. Nedovoljna stručno-metodička izobrazba studenata, neusklađenost opće vrtičke i školske prakse sa stvarnim potrebama studenata, budućih prosvjetnih djelatnika, nedovoljan broj kvalitetnih vježbaonica, nedefiniran status mentora i njihovo neodgovarajuće materijalno vrednovanje za uvođenje studenata u odgojno-obrazovnu praksu, prevladavajući su problemi u ovom području. Posljedice su vidljive u metodičkom znanju pripravnika, motiviranosti za rad, njihovu položaju i socijalnom statusu u društvu.

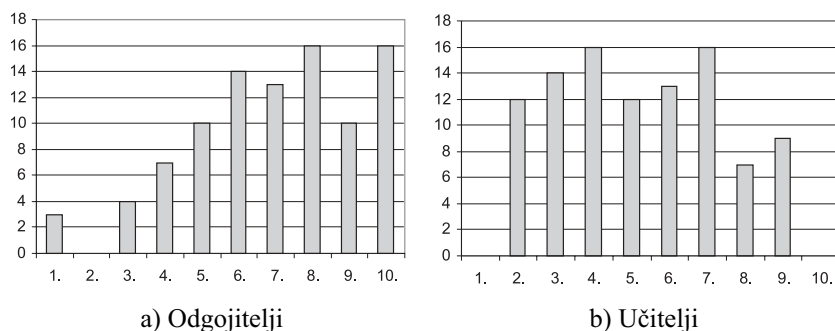
Kako studenti predškolskoga odgoja i razredne nastave procjenjuju položaj i socijalni status pojedinih zanimanja u našem društvu, pokazuje slika 2.

Slika 2. Disperzija zanimanja prema društvenom položaju i socijalnom statusu, N = 69

Prema anketnom istraživanju provedenom na uzorku od 69 studenata prve godine studija (18 predškolskoga odgoja i 51 razredne nastave) dobivena je procjena položaja i socijalnoga statusa deset najpriznatijih zanimanja u našem društvu. Zadatak je bio navesti deset zanimanja koja su, prema njihovom mišljenju, raspoređena na vrijednosnoj ljestvici od prvoga do desetoga mjesta te koja imaju odgovarajući društveni položaj i socijalni status u hrvatskome društvu. Prema toj procjeni čak 97 % ispitanika na prvom mjestu vrijednosne ljestvice ističe liječniko zanimanje, a njih 17 % na desetom mjestu vidi zanimanje inženjera. Promatrajući disperziju ostalih zanimanja na vrijednosnoj ljestvici, možemo zaključiti da procjena studenata uglavnom odgovara percepciji toga problema prisutnoga u našoj društvenoj sredini. Na toj ljestvici od deset vrijednosti nema zanimanja odgojitelja i učitelja. Međutim, prema toj procjeni, zanimanje srednjoškolskoga profesora zauzima šesto mjesto na ljestvici, na što je vjerovatno utjecalo nedavno završeno srednjoškolsko obrazovanje ispitanika.

Društveni položaj dvaju zanimanja, odgojiteljskog i učiteljskog, na zasebnoj vrijednosnoj ljestvici od prvoga do desetoga mjesta studenti vide kako slijedi na 3. slici.

Slika 3. Odgojiteljsko i učiteljsko zanimanje prema društvenom položaju, N = 69

Uspoređujući mišljenja ispitanika, možemo zaključiti da je nešto povoljnija percepcija društvenoga položaja učiteljskog zanimanja u odnosu na odgojiteljsko. Prema dobivenim rezultatima 3 % ispitanika smatra da je odgojiteljsko zanimanje na prvom, a 16 % na desetom mjestu društvene vrijednosne ljestvice, dok učiteljskoga zanimanja nema na tim mjestima.

Pozornijim promatranjem procjena dvaju zanimanja (slika 3.) možemo uočiti kako veći postotak ispitanika učiteljsko zanimanje smješta između drugoga (12 %) i sedmoga (16 %) mjesta, a odgojiteljsko zanimanje između petoga (10 %) i desetoga (16 %) mjesta na vrijednosnoj ljestvici društvenoga položaja. Takav položaj, pogotovo odgojiteljskoga zanimanja, ne odgovara stvarnoj odgovornosti koju oba zanimanja imaju u odgoju i obrazovanju djece.

Budući da odgoj i obrazovanje imaju društveni karakter, i zanimanje odgojitelja kao stručnjaka koji planira i ostvaruje odgojno-obrazovni proces društveno je određeno. Društvo, dakle, određuje *društveni položaj i socijalni status* odgojitelja, dvije odrednice koje bitno utječu na njegovu motiviranost za neprekidno stručno usavršavanje, što je uvjet realizacije društveno definirana cilja odgoja. Stoga je zadaća društva osigurati uvjete za ostvarivanje tih dviju odrednica jer bez primjereno osposobljenih i motiviranih odgojitelja, čiji se rad pravedno vrednuje, ne može se kvalitetno razvijati niti odvijati odgojno-obrazovna djelatnost ni na jednom stupnju u vertikali.

Odgojiteljska je profesija zahtjevna, teška i stresna, od poluprofesije postala je profesija koja zahtijeva kvalitetnu opću i stručnu osposobljenost. Stoga je neophodno i vremenski izjednačiti izobrazbu odgojitelja s izobrazbom učitelja. Izobrazba odgojitelja trebala bi se promijeniti u korist novoga načina izobrazbe, osposobljavanja i stručnog usavršavanja. U stručnoj izobrazbi odgojitelja veoma su važani pedagoški, psihološki, jezični, literarni, kineziološki sadržaji, zatim kvalitetno metodičko obrazovanje i osposobljavanje, poznavanje metodologije pedagoškoga istraživanja i odgojno-obrazovna praksa u dječjem vrtiću.

Stručno usavršavanje odgojitelja

Rad s djecom predškolske dobi zahtijeva razvijenu osobnost i izvornu kreativnost te visoku naobrazbu i stručnost odgojitelja u toj djelatnosti. Sljedeći zahtjev te djelatnosti jest neprekidno stručno usavršavanje i osposobljavanje zaposlenih odgojitelja kao preduvjet unapređivanja i razvoja predškolske ustanove i odgojno-obrazovne djelatnosti u njoj te postizanja kvalitetnih odgojno-obrazovnih rezultata.

Završetkom studija ne prestaje stručno usavršavanje odgojitelja predškolske djece. Ono se provodi radi stjecanja novih znanja iz područja važnih

za odgoj i obrazovanje predškolske djece te zbog unapređivanja vlastite prakse. Stalno stručno usavršavanje i zakonska je obveza, a načini i provedba prepušteni su odgojiteljima i odgojiteljskim vijećima. Osim Zakona o radu (čl. 32.) u kojemu se kaže: *Radnik je dužan u skladu sa svojim sposobnostima i potrebama rada školovati se, obrazovati, osposobljavati i usavršavati se za rad*, predškolske ustanove pravilnicima o radu i svojom unutarnjom organizacijom određuju prava i obveze odgojitelja vezane za stručno usavršavanje. Ono se organizacijski ostvaruje individualnim i skupnim oblicima. Individualno stručno usavršavanje (samoobrazovanje) samostalno ostvaruje odgojitelj proučavajući noviju stručnu literaturu. Za razliku od individualnoga, skupno stručno usavršavanje ostvaruje se u okviru stručnih tijela – stručnih aktiva ili odgojiteljskih vijeća u vrtiću te izvan vrtića na različitim stručnim skupovima: savjetovanjima, seminarima, županijskim stručnim vijećima, okruglim stolovima, tečajevima, pedagoškim večerima, predavanjima, studijskim putovanjima itd. Slunjski (2006., str. 119) se zalaže za stručno usavršavanje odgojitelja provođenjem akcijskih istraživanja, prenošenjem iskustava i uključivanjem u druge oblike organizirane izvan ustanove. Ona ističe da bi se na tim stručnim skupovima uglavnom trebao provoditi istraživački pristup usavršavanju, a rjeđe informativni i instruktivni jer u istraživačkom pristupu voditelj omogućuje sudionicima aktivno sudjelovanje, odnosno dvosmjernu komunikaciju.

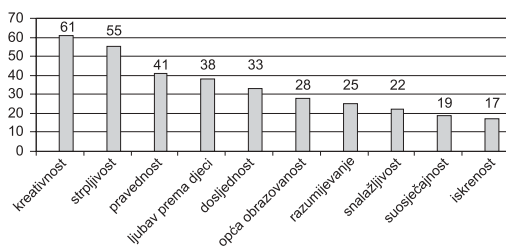
Organizatori su stručnog usavršavanja voditelji vrtićkih i županijskih stručnih vijeća, vrtićki pedagog i ravnatelj, Ministarstvo znanosti, odgoja i obrazovanja, Agencija za odgoj i obrazovanje, Učiteljski fakulteti te sve češće i pojedine stručne udruge građana zainteresirane za razvoj odgojne djelatnosti. Cilj je svih tih oblika stručnoga usavršavanja profesionalni razvoj odgojitelja stjecanjem novih znanja i vještina potrebnih za unapređivanje osobne odgojno-obrazovne prakse i djelatnosti predškolske ustanove, vrtića. Zato svaki odgojitelj u svom godišnjem programu rada definira opseg, modele i sadržaje stručnoga usavršavanja.

Odgojitelj nije činovnik koji rutinski obavlja svoje radne zadaće, već kreativna osoba visoke emotivne osjetljivosti prema djetetu i prema odgojno-obrazovnoj djelatnosti. Ako je ispunjen zanosom i ljubavi prema odgojiteljskom zanimanju, takav intenzivan rad s djecom uzrokuje različita profesionalna oboljenja i zamor, koji je vidljiviji u odnosu na druge profesije. Odgojiteljsko, odnosno učiteljsko zanimanje u skupini je složenijih zanimanja. *Gotovo svi ljudi imaju pogrešne misli o poučavanju. Pod 'svi' podrazumijevam i obične ljude, ali i učitelje i roditelje, prosvjetne vlasti, članove školskih odbora, političare, novinare, pa i sveučilišne profesore koji pripremaju buduće profesore. Oni ne shvaćaju kako je biti uspješan učitelj možda najteže zanimanje u našem društvu* (Glasser, 1994., str. 25).

Odlike odgojiteljskog zanimanja

Različiti teorijski i empirijski radovi utvrdili su kvalitete odgojitelja koje su važne za uspješno obavljanje odgojno-obrazovne djelatnosti s djecom predškolske dobi. Tako se govori o potrebi kvalitetne opće, stručne i metodičke osposobljenosti odgojitelja kako bi mogao uspješno organizirati odgojno-obrazovni proces, koordinirati različite aktivnosti i stvarati povoljne uvjete za cjelokupan razvoj djeteta – njegove intelektualne, emocionalne, radne, voljne, estetske, fizičke i etičke kvalitete. Zato odgojitelj treba imati razvijene komunikacijske sposobnosti koje mu omogućuju uspostavljanje suradničkih odnosa s djecom i njihovim roditeljima prožetih međusobnim povjerenjem i razumijevanjem. Također i sam mora biti odgojena, odgovorna i strpljiva osoba koja vjeruje u mogućnost odgojnoga djelovanja te koja ima razvijenu ljubav za djecu i njihovo odgajanje.

Slika 4. spomenutog istraživanja daje prikaz rasporeda deset pozitivnih odlika odgojitelja i učitelja na vrijednosnoj ljestvici od prvog do desetog mjesta kako ih vide ispitanici.

Slika 4. Disperzija odlika odgojiteljskog i učiteljskog zvanja, N = 69

Prema tom istraživanju studenati razredne nastave i predškolskog odgoja za uspješno odgojno-obrazovno djelovanje na prvom mjestu ističu *kreativnost* sa 61 % naznaka, a na desetom mjestu *iskrenost* sa 17 % naznaka. Navodeći i druge pozitivne odlike odgojitelja, ispitanici pokazuju da je za odgojiteljsko zanimanje potrebna izgrađena osobnost, strpljenje (55 %), ljubav prema djeci (38 %) i smisao za odgajanje djece. Odgojitelj takvih odlika odgaja snagom svoje osobnosti, koja je jamac uspjeha odgojno-obrazovne djelatnosti.

Moralne odlike odgojitelja i učitelja kao što su: objektivnost, samokritičnost, pravednost (41 %), dosljednost (33 %), smirenost, savjesnost, susretljivost, temeljitost, razumijevanje (25 %), suosjećajnost (19 %), ljubaznost, točnost, strpljivost, kultura ponašanja itd., nezaobilazne su za uspješno odgojno-obrazovno djelovanje jer je odgojitelj model, uzor koji djeca oponašaju i žele takvi biti. Zato, prije svega, odgojitelj/učitelj mora biti odgojen da bi mogao odgajati jer *'nastavnik-odgajatelj mora biti snažna, potpuna i skladno*

razvijena osobnost. Mora biti živi primjer pozitivnog, savjesnog i odgovornog odnosa prema životu, prema radu, obvezama i svim ljudskim dužnostima; uzor moralnog ponašanja za svoje učenike (Vukasović, 2000., 47).

Odgojitelji pozitivnih odlika uživaju ugled roditelja, djece i sociokulturne sredine te na djecu djeluju svojim primjerom. Djeca ih vole i vraćaju im se i nakon odlaska iz vrtića. Mnoga od njih jedva čekaju da krenu u prvi razred, osobito ako su izgradila pozitivnu sliku o školi. Međutim, nakon nekoliko dana provedenih u školi, izražavaju želju za povratkom u vrtić, posjećuju svoje tete i s njima dijele radost prvih crteža u crtančicama, povučenih prvih crta u bilježnice, pričaju im prve školske doživljaje, s tetama dijele svoja nova iskustva, ostvarene i neostvarene nade, očekivanja, ali i svoje strahove od nepoznatoga. Takav djetetov odnos prema svojoj odgojiteljici jasno pokazuje da je izgrađen skladan međusobni odnos pun povjerenja i razumijevanja, pokazuje vrlo snažan odgojni utjecaj odgojiteljice i njezine osobnosti na dijete, odnosno učinkovitost njezina odgojnoga djelovanja.

Odgojiteljica ima zadaću poučavati, pokazivati, objašnjavati, savjetovati, usmjeravati, poticati, navikavati djecu na ispravne postupke. To su poznati postupci odgajanja, ali najsnažniji i najdjelotvorniji jest odgojiteljičin primjer. Djeca je promatraju, oponašaju i poistovjećuju se s njom. *Tako mladi svoj životni put vežu uz likove ljudi koji su na njih snažno utjecali. Gdje se odgaja snagom uzora, dobro se odgaja i tu nije potrebna bilo kakva prisila* (Vukasović, 2000., str. 49.). Prema tome, najdjelotvornije odgojno djelovanje ostvaruje se osobnim primjerom, *osobnim svjedočenjem*, što svaki odgojitelj, od roditeljskoga doma do visokoškolske ustanove, treba imati na umu. Osim osobnoga primjera, proces odgajanja zahtijeva i ljubav prema djeci – bitnu sastavnicu odgojiteljskog zanimanja. Kako ističe Vukasović (2000., str. 49.) još je Kerschensteiner naglašavao *ljubav kao bitnu sastavnicu odgajanja i nezaobilaznu odliku svakog odgajatelja*, a pozornost su joj pridavali i naši pedagoški znanstvenici. I studentici je ljubav prema djeci glavna odrednica u izboru odgojiteljskoga zanimanja: *Oduvijek sam voljela djecu i rad s djecom. Ja sam bila ona koja je uvijek pritekla u pomoć kada je trebalo pričuvati malog susjeda ili susjedu. Volim biti okružena s djecom i prisutna u njihovu svijetu, jednostavno želim postati odgojiteljica.*

Jedan od najpoznatijih francuskih humanista u drugoj polovini 16. stoljeća Michel de Montaigne (1964.) ističe i danas aktualnu tvrdnju da odgojitelj treba i izvana zračiti mirom i radošću, biti naoružan živim i veselim ponašanjem, blagim i ugodnim stavom, odnosno obećavati da će biti vrlo koristan. Odgojitelj može djecu učiniti pametnijom i boljom, ali ne može popravljati ono što mu je povjereno kao što mogu drvodjeljci i zidari. Za Montaignea je ključno pitanje odgojiteljevo umijeće u vođenju i poticanju djeteta na učenje bez prisile i tegobe. Ilustrira to primjerom čovjeka koji šeta galerijom i pritom čini mnogo više koraka negoli kada ide određenim putom, a ipak u nogama

ne osjeća zamor. Drugim riječima, kada odgojitelj odgaja i poučava na prikladan način u kojemu je i dijete zaposleno, sve radnje proteknu s manje napora i dosade. Za tog bismo odgojitelja mogli reći da je demokratičan i uspješan, nasuprot autoritarnoga i manje uspješnoga. Odlike obaju tipova odgojitelja moguće je navesti kako je prikazano na slici 5.

Slika 5. Odlike dvaju tipova odgojitelja

<i>Demokratičan - uspješan</i>	<i>Autoritaran – manje uspješan</i>
<i>Brižan</i> – poštuje i podržava osobnost svakog djeteta omogućujući mu doživljaj uspjeha preuzimanjem brige o sebi i drugima - prepoznaje i vodi dijete u skladu s njegovim sposobnostima (pruža mogućnost izbora te daje povratne informacije).	<i>Dominantan</i> – prosljeđuje iste informacije u skupini bez obzira na osobnosti djeteta i mogućnost doživljaja uspjeha - nadzire i određuje što djeca trebaju raditi (ja odlučujem – svi morate sudjelovati u ovoj aktivnosti).
<i>Usmjeren na dijete</i> – od djeteta očekuje traganje za osobnim odgovorima	<i>Didaktičan</i> – od djeteta očekuje jednoznačne odgovore, doslovno ponavljanje njegovih informacija
- osnažuje dijete, potiče njegovo kritičko mišljenje i izražavanje (pokreće želju za učenjem)	- zahtijeva poželjno ponašanje djeteta, mjeri, nagrađuje i kažnjava ponašanje (prema Skinnerovu operantnom učenju)
- ima povjerenje u djecu (prepoznaje i podržava aktivnosti koje su djeca započela)	- odlučuje i upravlja dječjim aktivnostima (djeca još ne mogu odlučivati kojim će se aktivnostima baviti)
- vodi brigu o svom ponašanju i osjećajima (nadzire svoja stajališta i odgovore)	- okrivljuje djecu za nemogućnost kontroliranja osobnih istupa (vjeruje da ne može ništa kontrolirati te se i ne trudi stvarati prilike za pozitivne pomake)
- poštuje djetetova stajališta i interese pa rabi individualiziran pristup poučavanja	- dijete mora prihvatiti njegov pogled na svijet jer je pravi te se o tome nema što razmišljati
- s djecom češće razgovara o njihovim mogućnostima, a rjeđe o njihovu neuspjehu, koji više ovisi o trenutnom raspoloženju, a manje o sposobnostima	- stalno naglašava neuspjeh, a vrlo rijetko uspjeh djece
- suosjeća s djecom koja doživljavaju neuspjeh, iskreno razumije kontekst stvarnosti i ovisnost uspjeha o njoj	- nema razumijevanja za neuspjeh (djetetu je uspjeh osiguran ako se pokorava odgojiteljevim zahtjevima)
- rabi pozitivne riječi kao poticaj	- naglašava samo ono što nije dobro, što je negativno, iako ima i pozitivnoga
- s djecom raspravlja o rezultatima.	- nema rasprave o rezultatima jer je odgojitelj mjerodavan o tome prosuđivati.

Dakle, odgojitelj može biti samo onaj tko ima snažnu ljubav prema djeci, tko osjeća i razumije njihove potrebe i mogućnosti, tko vjeruje u rezultat odgojnoga djelovanja. Kao polazište odgojnog nastojanja odgojitelj prihvaća dijete onakvo kakvo ono jest, vodi brigu o njegovim sveukupnim mogućnostima, pronalazi uspješne emotivno-poticajne načine pridobivanja djeteta za suradnju, bira primjerene izvore i postupke odgojnoga djelovanja,

prilagođava komunikacijske postupke razvojnim mogućnostima djeteta, vrednuje i naglašava pozitivne rezultate odgojnoga djelovanja, ali i pokazuje razumijevanje razloga mogućih pogreška u ponašanju te upućuje na načine njihova otklanjanja.

Zaključak

Prema pedagoškoj funkciji odgojitelj je nositelj odgojnih nastojanja u predškolskoj ustanovi. Mnoga su se istraživanja bavila odgojiteljevom/učiteljevom ličnošću i učinkovitošću njegove odgojno-obrazovne djelatnosti te pedagoškim kvalitetama koje izravno utječu na uspješnu organizaciju i na rezultate te djelatnosti. Utvrđeno je da odgojitelj svojim odnosom i ponašanjem prema djetetu ulijeva povjerenje, utječe na razvoj samopouzdanja i vjerovanja u sebe, odnosno njegova je uloga u djetetovu oblikovanju pozitivne slike o sebi veoma bitna. Zato odgojitelj treba biti znalac i stvaralačka osoba koja je prijatelj djeci. Svojim didaktičko- -metodičkim pristupima u djeci razvija osjećaj vrijednosti - bavljenje odgojno-obrazovnim aktivnostima doživljavaju kao poziv na slobodnu, zanimljivu i kreativnu aktivnost u kojoj i ona imaju važnu ulogu. Kao znalac odgojitelj zna ublažiti negativne odgojne utjecaje na dijete, a kao kreativna osoba svoje znanje i svoju osobnost ne nameće kao jedino valjano, već kao polazište za djetetovo izgrađivanje svojih osobnosti, vrijednosti, znanja i uvjerenja.

Odgojitelj je osoba koja stvara uvjete, potiče, savjetuje i rukovodi djetetovim aktivnostima te je istodobno i izvor važnih informacija za rješavanje zadataka. Njegova važna uloga u odgojno-obrazovnom procesu jest stvaranje zajednice u kojoj se djeca dobro osjećaju, odnosno u kojoj se svaki njezin član osjeća važnim i poštovanim, sigurnim u sebe, u svoje sposobnosti i životno iskustvo koje ima. Odgojitelj to može ostvariti ako je siguran u svoje stručno znanje, u svoje sposobnosti organizacije i rukovođenja aktivnostima, u svoje metodičko umijeće poučavanja te ako do izražaja dolaze i njegove ljudske kvalitete: poštovanje mogućnosti svakoga djeteta, suosjećanje, razumijevanje i pomoć u rješavanju eventualnih problema itd.

Pri potpisivanju ugovora o namještenju odgojitelji/učitelji trebali bi dragovoljno izgovoriti Sokratovu prisegu, kao liječnici Hipokratovu, koja glasi:

Kao odgojitelj obvezujem se:

- poštovati osobine svakoga djeteta i braniti ih od svih
- zalagati se za njegovo tjelesno i duševno jedinstvo
- poštovati njegove osjećaje, slušati ga, uzeti ga ozbiljno u obzir
- tražiti njegovo odobrenje za sve što činim u vezi s njegovom osobom, isto onako kao što bih postupala/postupao prema odraslima

- koliko je moguće spoznati zakonitost njegova razvoja, postaviti je na dobre temelje i omogućiti djetetu prihvaćanje te zakonitosti
- otkriti i unaprijediti njegove sklonosti
- zaštititi ga, ako je slabo, i pomoći mu pri prevladavanju straha i krivnje, zloće i laži, sumnji i nepovjerenja – ako je to potrebno
- ne lomiti njegovu volju ni onda kad mi se čini da je besmislena - pomoći mu da razum ovlada njegovom voljom, poučiti ga kako se koristi razumom i što je to umijeće razumijevanja i shvaćanja
- osposobiti ga za preuzimanje odgovornosti u zajednici i za zajednicu
- omogućiti mu stjecanje iskustva o svijetu kakav on jest
- omogućiti mu da spozna što je i kakav je to dobar život
- pružiti mu viziju boljeg svijeta i uvjeriti ga da se ona može ostvariti
- poučiti ga istinoljubivosti, a ne istini, jer “ona je samo kod Boga”.

Ovu ću obvezu osnažiti svojom spremnošću da se u svako doba provjeri moja djelatnost i ja sama/sam preko danih mjerila (prema: H. v. Hentig, 1997., str. 257-259).

Budući da je odgojiteljeva osobnost važan čimbenik učinkovitoga odgojnog djelovanja, od nje treba polaziti i pri izboru studenata za upis na odgojiteljski studij te voditi računa o visokoj kakvoći stručnoga osposobljavanja budućih odgojitelja. Sljedeća važna činjenica jest društveni položaj odgojitelja i onih koji odgajaju i obrazuju djecu i mladež. To podrazumijeva poboljšanje uvjeta odgojno-obrazovnog djelovanja te materijalni i socijalni položaj svih prosvjetnih djelatnika u vertikali odgoja i obrazovanja. Budući da nam je cilj stvoriti društvo znanja, opravdano je očekivati da će se kvalitetno riješiti i taj društveni problem.

LITERATURA

- Bognar, L. - Matijević, M. (2002.), *Didaktika*. II. izmijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Cindrić, M. (1995.), *Profesija učitelj u svijetu i u Hrvatskoj*. Velika Gorica – Zagreb: Persona
- De Montaigne, M. (1964.), *Ogledi o odgoju*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Giesecke, H. (1991.), *Uvod u pedagogiju*. Zagreb: Educa.
- Glasser, W. (1994.), *Kvalitetna škola*. Zagreb: Educa.
- Gudjons, H. (1993.), *Pedagogija, temeljna znanja*. Zagreb: Educa.
- Hentig, H. (1997.), *Humana škola*, Zagreb: Educa.
- Lipovac, M. (1985.), *Predškolski odgoj u Hrvatskoj*. Zagreb: Narodne novine. i Osijek:
Pedagoški fakultet
- Slunjski, E. (2006.), *Stvaranje predškolskog kurikulumu u vrtiću – organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor i Čakovec: Visoka učiteljska škola.
- Vukasović, A. (1994.), *Pedagogija*, treće dopunjeno izdanje. Zagreb: Alfa d.d., Hrvatski katolički zbor „MI“.
- Vukasović, A. (2000.), *Prilog određenju nastavnikove odgojne funkcije*. Napredak, br. 1, 44-53
- * *Opis profila sa stručnim i metodičkim programskim osnovama – odgajatelj predškolske djece*. Prosvjetni vjesnik, br. 5 – 6 od 16. listopada 1978., str. 133

EDUCATOR PROFESSION IN A CONTEMPORARY EDUCATIONAL INSTITUTION

Kata Lučić

The title educator itself suggests a profession, namely an occupation of a person teaching someone something in a skillful way. Social reputation and the status of the educator profession are defined by the society. This article focuses on the analysis of pre-school educator occupation in a contemporary educational institution based on the study of scientific literature and a questionnaire conducted on a sample of 69 first-year students of pre-school and homeroom teacher education. Due to the specific function of this occupation, special attention was paid to the level of education and social status, professional advancement as well as the characteristics of the educator profession. As the social status of educators, as well as of other professionals included in the system of children and youth education, implies the improvement of the conditions for activities in education as well as of the economic and social position of all educational workers on the education vertical, it can be expected from the society to solve these problems in a quality way, too.

Key words: *educator, profession, occupation, characteristics of educator profession, pre-school education, education level, social status*